

Geopolitica M rii Negre: sinergii de valori  i interese

Dumitru POPILEVSCHI,
*doctorand, Institutul de Cercet ri Juridice  i Politice
al Academiei de  tiin e a Moldovei*

SUMMARY

The fate of populations living around the Black Sea is related to the crossroads situation, to political fragmentation and to the struggle of outside powers for zones of influence. These elements have been combined in different ways; times of stability and prosperity have been succeeded by periods of war and destruction and vice versa. After the stability of the Cold War, geopolitical problems are threatening again this region; however, new opportunities appear as well. The BSEC can contribute to progress by reinforcing networks, by promoting globalized strategies and by developing an image of the Black Sea Region as a geo-cultural and geo-economic entity.

Introducere. Redescoperim acum ceea ce, de fapt, într-o formă sau alta, se  tia încă din antichitate: zona Mării Negre –  n dimensiunea restr ns  a celor  ase   ri litorale (Bulgaria, Georgia, România, Rusia, Turcia, Ucraina), ca  i în cea extinsă (  rile litorale, Republica Moldova,   rile caucaziene, o parte dintre țările dunărene, eventual  i țările balcanice, care sunt legate în mare măsură de Dunăre  i de Marea Neagră), a avut, uneori, un rol aparte at t în construc ia sud-est europeană, c t  i în cea eurasiatică. Alteori, n-a fost dec t o zonă marginală, venit  din imensitatea istoriei  i pierdută în labirinturile prezentului.   rile litorale  i cele de pe cercul al doilea sunt purtătoare ale unor civiliza ii străvechi, cu contribu ii remarcabile în apari ia culturii grece ti, a culturii romane, a celei bizantine  i, mai t rziu, a celei europene, chiar  i a culturii islamice, dar  i în fracturarea sau ameliorarea faliei dintre religii  i culturi. Schisma de la 1053, ca  i substan a p cilor de la Westfalia, din 1648, este legată  i de această regiune.  i tot aici se află una dintre cele mai s ngeroase fracturi etnoreligi-

oase, care a generat, la finele „Războiului rece”, războaiele din spa iul fostei Iugoslavii. Modernizarea Turciei, prin reformele lui Kemal Atatürk, are  i un suport european, exprimat  i transferat tocmai prin sinergia acestei regiuni europene speciale.  n continuare, de i sub unele aspecte, regiunea, cel puțin în dimensiunea sa restr ns , pare marcată semnificativ de efectul istoric, chiar ag  tat  în istorie  i încremenită a a, între două lumi – cea tradi ional , crampo-nată încă în prejudec  i  i cutume, mai ales în efectul remanent al istoriei trecute,  i cea de avangardă, chiar cosmopolită, care se construie te ofensiv  i uneori agresiv pe o arhitectură europeană de modernitate  i dinamism tehnologic  i informa ional fără precedent, regiunea r m ne, ca  i în vechime, o zonă generatoare de valori  i de poten iale. Acestea pot să însemne foarte mult pentru devenirea continentului european. Sau, dimpotrivă, să nu însemne nimic. Noi considerăm că, pentru a transforma cu adevărat sinergia Mării Negre – un proiect european de for    i consisten  , dar  i de risc ce se cere asumat –, este

nevoie, în primul rând, de o foarte bună cunoaștere a regiunii, în întreaga sa complexitate, dar mai ales în cea constructivă și generativă culturală.

Cuvinte-cheie: Marea Neagră, sinergie, potențiale, cultură, tradiționalism, interferențe, confluente.

1. Împrejurări nefavorabile

Fiecare țară de pe planetă este unică în felul său. Dar unicitatea nu constă în izolare sau doar în diferențe, ci, mai ales, în specificitate și în modul în care ea generează confluente sau participă la generarea acestora. Există zone predominant consumatoare de confluente și zone predominant generatoare de confluente. De altfel, confluentele reprezintă un modus vivendi al efectelor și sunt generate tocmai din nevoia de conexare, gestionare și ameliorare a acestor efecte. Iar acest obiectiv foarte important pentru conviețuirea geografică, politică, economică, informațională, culturală și militară nu se poate realiza decât prin comunicare, prin cultură și consum cultural, prin dialog activ și prin consistență spirituală. Confluentele sunt arhitecturi deosebite, subtile, nuanțate și foarte sensibile. Ele sunt opuse zonelor de conflict, de fractură și au totdeauna un suport de valori comune, care se generează prin îmbinarea și combinarea unor valori naționale de transfer sau de intersecție. Zonele de confluență sunt durate în timp și nu rezultă neapărat din voința oamenilor, ci, mai degrabă, din trebuința socială a oamenilor și din vocația lor de comunicare și de conviețuire, din necesități istorice, din cerințele efective ale vieții și ale dimensiunii transfrontaliere a existenței umane. Omul este o ființă socială. El nu poate trăi în izolare și necomunicare. Aceleași trăsături le are și comunitatea din care face parte. Nu există comunități în sine, ci doar identități care au sens numai în raporturi cu alte identități. Aceste raporturi sunt complexe, întrucât includ deosebiri, opoziții, contradicții, conflicte, dar și influențe, confluente și conexiuni. Acestea

din urmă se bazează, deopotrivă, pe valori, dar și pe interese. Valorile nu sunt niciodată conflictuale, dar interesele pot fi. Și sunt. Nu valorile generează crizele, conflictele și războaiele, ci interesele.

Aparent, în zona Mării Negre, conexiunile sunt puține, ca să nu spunem că lipsesc cu desăvârșire. Mai mult, zona fiind multă vreme teatru de război, de mișcări de populații sau de migrație aproape continuă spre Vest, cu greu s-ar putea vorbi de confluente, ci, mai degrabă, de diferențe, unele identificate, altele încă nu. Cu alte cuvinte, procesul de stabilizare și de identificare a valorilor, resurselor și intereselor zonei încă nu s-a încheiat. Pentru că încă nu a început. Dacă, în Occidentul european, procesul de identificare a diferențelor și a suporturilor de confluență – adică a valorilor comune –, dar și a intereselor comune, a fost accelerat și chiar forțat, întrucât aici s-a construit, în timp, unul dintre cele mai importante nucleu de putere, mai ales după căderea Imperiului Otoman, zona Mării Negre a devenit marginală, chiar neimportantă pentru geopolitica europeană interbelică și pentru cea din timpul „Războiului rece”.

Într-un fel, după ce Turcia a intrat în posesia strâmtorilor, iar Rusia, mai ales în formula sovietică (extinsă după cel de-al Doilea Război Mondial în spațiul românesc și în cel bulgăresc), situația s-a polarizat. NATO, prin Turcia, controla 32% din litoralul Mării Negre, iar Uniunea Sovietică, restul. [1] Bipolarism și în zona Mării Negre. E drept, o jumătate de veac de bipolarism, de cortină n-a schimbat esența regiunii, dar nici n-a permis vreo dezvoltare benefică a regiunii și a relațiilor dintre țările litorale. Lipsită de aportul dinamicii schimbărilor democratice din spațiul european și menținută – de o parte și de cealaltă – ca zonă de flanc, regiunea Mării Negre nu avea, practic, nicio identitate.

În aceste condiții de falie strategică, orice confluență geopolitică și chiar culturală în zona Mării Negre era, practic, foarte greu

de realizat, dacă nu chiar imposibilă. Iată cum interesele de bloc au fr nat  i chiar au fr nt nu numai progresul regiunii, ci chiar procesul firesc de comunicare  i de colaborare politică, economică, socială  i culturală dintre țările de aici.  nc  o dată, politicile de bloc, precum odinioară cele imperiale, au blocat efectiv dezvoltarea regiunii, comunicarea  i parteneriatul.  n perioada interbelică  i în cea a „Războiului rece”, Marea Neagră  i-a reconfirmat numele  i renumele, acela de a fi cu adevărat... „neagră”. Desigur, nu din vina acestei mări cu o istorie impresionantă, [2] ci a politicilor  i strategiilor care au marginalizat-o  i, într-un fel, chiar au izolat-o.

De aici nu rezultă că zona Mării Negre – ne referim la țările care o compun – a rămas în hibernare sau,  i mai rău, a dat înapoi. Nu au existat politici  i strategii regionale coerente  i competitive, altele dec t cele de bloc, iar cele de bloc nu au avut ca prioritate această regiune, ci alte zone mult mai fierbin i sau mai importante pentru respectivele politici: zona Mării Baltice, culoarul polonez, Mediterana, Marea Ro ie, Golful Persic etc.

Turcia – de la Atatürk încoace –   i construie te propria-i identitate,  ncerc nd să solu ioneze problemele dificile cu care se confruntă, av nd în vedere că nu beneficiază nici de o vecinătate prea lini tit  (aproape cu fiecare dintre vecinii săi are probleme), nici de o situa ie internă confortabilă, mai ales datorită ac iunilor teroriste la care este supusă, ac iunilor separatiste ale unora dintre organiza iile popula iei kurde, conflictului care se creează între islamism – Turcia este totu i o țară islamică –  i aspira iile legitime ale   rii spre democra ie  i integrare deplină în Uniunea Europeană.

Turcia se învecinează, pe sute de kilometri, cu Armenia, cu Iranul, cu Irakul  i cu Siria, exact într-o zonă cu popula ie kurd  compactă, popula ie care, se  tie, numără peste 20 de milioane de oameni  i ridică o problemă extrem de gravă pentru zile-

le noastre, aceea a configurării unui stat kurd în zonă, invoc nd istoria, Tratatul de la Sèvres, din 1920,  i dreptul la separare, la autodeterminare. Toate cele patru   ri – Turcia, Irakul, Iranul  i Siria – au dificult  i mari cu popula ia kurd , dar politicile  i strategiile lor privind solu ionarea acestora sunt cu totul diferite. Ac iunile separati tilor kurzi îmbracă toată gama de forme, de la cele menite să sensibilizeze opinia publică interna ional   i presiuni ale diasporei, la ac iuni violente  i chiar la război  i ac iuni teroriste din toată gama.

Teoria care prezice, în circumstan ele actuale, un echilibru în rela iile internaționale   i are originea în sistemul construit pe tratatul de la Westfalia din 1648. [4] în acest sistem, toate țările  mp rt esc cultura comună europeană, care le distinge în mod clar de Turcia otomană  i de alte popoare. Ele consideră că statele-na iune constituie unit  ile de bază ale rela iilor internaționale  i acceptă, pornind de aici, egalitatea teoretică  i legală între state diferite ca mărime, bog  ie  i putere. Apartenen a culturală comună  i egalitatea juridică facilitează, astfel, folosirea echilibrului de puteri pentru a contracara emergen a unei puteri hegemonice unice.

 n acea epocă totu i rezultatele au fost departe de a fi perfecte. *Vor fi oare acum?  i, mai ales, într-o zonă încremenită, bulversată în Balcani, Caucaz  i chiar în profunzimile Turciei, dar lipsită de conexiuni esen iale la nivel politic  i strategic, este oare posibil să se creeze acele multdorite  i multa teptate suporturi de conexiuni eurasiatice?* Greu de răspuns. Cert este că UE, de i nu se poate lipsi de Statele Unite, se constituie într-o contrapondere la tendin a acestora de a domina lumea, de a se men ine ca putere hegemonică  i, mai ales, de a  ine la respect continentul european, vinovat de izbucnirea a două războaie mondiale. Dar  i Turcia, candidat  la aderarea la Uniunea Europeană, care urmează deja un program de preaderare, de i cooperează efectiv cu Statele

Unite, nu acceptă ceea ce nu-i convine. Și, oarecum, este firesc. Turcia are destule probleme în zonă, iar politica Statelor Unite cu privire la Marele Orient Mijlociu democratic și prosper, chiar dacă nu este în detrimentul viziunii strategice a Turciei, este mult prea departe de preocupările efective ale Turciei pentru rezolvarea problemelor de securitate acute din vecinătatea sa. Mai mult, barajul Atatürk construit pe Eufrat ar putea genera, în timp, o agravare a crizei apei, ceea ce ar declanșa, în această parte de lume, unul dintre cele mai cumplite războaie – războiul apei. [5] Desigur, nu Turcia s-ar face vinovată de un astfel de război, dar și ea ar putea fi implicată, mai ales că o parte din resursele de apă care întrețin regiunea vin din zonele muntoase ale Turciei. Turcia este una dintre foarte puținele țări din regiune care nu duce încă lipsă de apă, dar care poate genera probleme prin controlul apei în întreaga zonă.

Turcia este o țară puternică și stabilă, chiar dacă se confruntă cu foarte multe probleme, unele impuse de cercul de foc care o înconjoară, altele de realitățile conflictuale interne, durate aici de mii de ani.

De aici, rezultă, cel puțin, două întrebări tulburătoare: *Este Turcia o entitate cu funcții complexe în construirea viitorului sau rămâne doar o interfață între două lumi aflate în plin conflict? Există, oare, cu adevărat un conflict între cele două lumi sau este vorba doar de o enormă neînțelegere, de o enormă greșeală?*

Am insistat ceva mai mult asupra orizontului turcesc al regiunii, întrucât această țară este, deopotrivă, unul dintre motoarele regiunii, dar și una dintre frânele dezvoltării sale. Prin aceasta, vrem să subliniem complexitatea și dificultatea politicilor și strategiilor acestei țări, care deține o mare parte din litoralul Mării Negre, în sinergia acestei mări, în implementarea politicii europene privind vecinătatea și a conceptului strategic NATO privind securitatea zonei și rolul acesteia în securitatea energetică

europăeană, euroatlantică și eurasiatică.

Ucraina, care deține 29% din litoralul Mării Negre, nu prezintă, deocamdată, deschiderile necesare spre o foarte bună colaborare în zonă. Dar de aici nu rezultă că Ucraina nu este sau nu poate fi un partener important și constructiv în noua arhitectură a Zonei Extinse a Mării Negre, ci, dimpotrivă, ea poate genera forță și stabilitate și/sau, deopotrivă, tensiuni și conflictualitate, mai ales datorită rolului pe care l-a avut în cadrul fostei Uniuni Sovietice și, ca urmare, a celui pe care îl are acum ca țară de tranzit a gazului transportat prin conducte rusești spre Europa Occidentală și ca moștenitoare a vechilor frontiere sud-vestice ale imperiului roșu.

Georgia – țară caucaziană și litorală – se află, deocamdată, într-o situație destul de grea, datorită conflictualității din zona Caucazului, intervenției militare a Rusiei din august 2008, problemelor interne nesoluționate sau soluționate cu forța, și moștenirilor trecutului. Întreaga zonă caucaziană este o zonă neliniștită, cu conflicte active, semiînghețate sau înghețate, cu interese care se ciocnesc și culturi disimetrice care nu s-au armonizat încă.

De-a lungul timpurilor trecute, aici s-au ciocnit interese felurite, care au generat conflicte de tot felul. Țările mai mici – România, Bulgaria, țările caucaziene – au fost supuse, în totalitate sau în parte, când Imperiului Rus, când celui Otoman, când altor mari puteri mai mult sau mai puțin durabile, iar viața oamenilor s-a derulat mereu sub presiunile și efectele războaielor, catastrofelor naturale și puținilor ani de pace și de stabilitate. De aceea, dimensiunile și configurațiile culturale ale zonei sunt diversificate și complicate. Și, poate, de aceea, foarte bogate în nuanțe, în sensibilități și în remanențe. Fiecare țară adăpostește monumente și frumuseți tulburătoare, dar rareori s-a încercat să se identifice valorile comune și chiar diferențele. Zonele de falii strategice generează nu doar războaie și suferințe, ci

 i mari culturi bazate pe valori intense, ie ite din fierbere, din suferin  , dar diversificate  i durabile. Intensitatea este dată de presiunile enorme ale vremurilor, diversitatea este creată de valoarea identitară, durabilitatea este generată de suferin  .

Culturile  i valorile popula iilor din zonă nu sunt de mare sinteză, de ultimă sinteză, de metasintez , ci poate doar de vremelnice  i mărunte lan uri de chinuitoare sinteze. Prima dintre aceste sinteze s-a produs nu prin confruntare, ci prin confluen    i convie uirea (postconfruntare) dintre popula iile sedentare  i cele războinice migratoare din foaierul perturbator, care se întinde de undeva, din nordul Mării Caspice  i p n  în Extremul Orient. [7] Bătălia dintre aceste popula ii, pe care Chaliand o consideră ca fiind esen ial , a fost c stigat , în final, de popula iile sedentare. Dar, de aici, nu rezultă că popula iile sedentare n-au cunoscut influen e din partea popula iilor migratoare războinice, mai disciplinate  i mai bine organizate, transformări, deveniri, asupra cărora  i-au pus amprente  i aceste popula ii războinice condamnate la orizontalitate continuă. Confluen  a culturală locală – care se prezintă a fi, în primul r nd, o confluen   a valorilor – s-a produs postconfruntare  i a constat în asamblarea acestor valori, în crearea unui nou sistem de valori, care constă într-o simbioză între valorile sedentare, predominante  i perene  i cele migratoare, intense  i puternice.

Identitatea devine, în tot spa iul regiunii Mării Negre, al Caucazului  i în cel al Balcanilor, o condi ie esen ial  a supravie uirii, în timp ce supravie uirea – care este în mare măsură, inclusiv pentru popoarele   rilor mari, dominante, un efect al suferin ei – devine un generator de identitate. Nu po i exista în acest spa iu dec t în măsura în care ai o identitate consolidată, întrucât identitatea este singura resursă de supravie uire  i de dep  ire a suferin ei, singura rezisten   la agresiune.  i chiar dacă cele două imperii din zona de falie – Imperiul

 arist  i Imperiul Otoman –, la care se adaugă for a expansivă occidentală, au dispărut, efectele acelei perioade se vor resim i însă multă vreme  i vor face dificilă o adevărată  i consistentă confluen   în zonă. Dar nu  i imposibilă.

Printre principalele caracteristici ale culturilor  i civiliza iilor din această zonă pot fi situate, în opinia noastră,  i următoarele:

- caracterul identitar, fragmentar;
- caracterul social foarte pronun at;
- lipsa unui dialog consistent interculturi;
- lipsa conexiunilor transfrontaliere  i a valorilor comune;
- insuficien  a complementarit  ii  i a parametrilor de confluen  .

Aceste caracteristici nu sunt valabile numai pentru țările mici (România, Bulgaria,   rile caucaziene, țările balcanice), ci  i pentru popula iile din arealul fostelor imperii.

 ntre culturile specifice ale popula iilor din zonă (care pot fi identificate cu cele ale   rilor din zonă)  i politicile care încearcă realizarea  i chiar for area unor conexiuni, există adevărate hiat-uri. Se pare că politicile, care sintetizează interesele na iunilor din zonă, ale Uniunii Europene, ale Rusiei, ale Turciei, ale Ucrainei, ale NATO, nu reu esc să se fundamenteze pe valori comune  i nici măcar pe interese comune, pentru că valorile nu sunt acelea i, iar interesele   rilor din zonă, chiar dacă am putea spune că par să convergă spre obiective comune (integrarea în Uniunea Europeană, realizarea prosperit  ii economice, cre terea gradului de securitate, în special de securitate energetică etc.) nu se bazează pe acelea i realit i, nu au acelea i coordonate. Efectele remanente de falie sunt încă prea puternice pentru a permite asamblări durabile  i remodelări semnificative.

Oamenii trăiesc încă în siajul războaielor  i tornadelor conflictuale de odinioară. Memoria colectivă nu s-a golit încă de amintirile îngrozitoare ale războaielor, nici

de cele ale bățăliilor pentru unitate, identitate și integralitate. Uniunea Sovietică a dispărut prin implozie, Iugoslavia s-a destrămat prin război, iar entitățile statale nou apărute își caută valorile și își construiesc încet, încet identitatea. Vechea bipolaritate din Marea Neagră dintre Tratatul de la Varșovia și NATO nu cedează încă locul unei arhitecturi de securitate cu doi poli – NATO și Rusia, niciunei construcții cu șase nuclee, întrucât nu sunt create încă toate condițiile. Sinergia Mării Negre, politica europeană de vecinătate și parteneriat (PEVP), parteneriatul estic și politica euroregiunilor (Regiunea Mării Negre) alcătuiesc doar un cadru european, ce-i drept, foarte generos, dar nu și suficient pentru a reprezenta o soluție valabilă pentru toate țările litorale și pentru cele care fac parte din zona extinsă. Mai este nevoie de ceva, adică de o mai consistentă cuplare a politicilor și strategiilor cu realitățile acestui spațiu care nu și-a dovedit nici pe departe valențele și resursele.

2. Un optimism măsurat, cu geometrie flexibilă

Numele Mării Negre, pe vremea grecilor și romanilor, era *Pontus Euxinus* (Marea Ospitalieră). Strabon arată că, înaintea colonizării grecești, denumirea mării era *Pontus Axeinos*, adică Marea Neospitalieră, axainia însemnând, pe filiera persană a acestui cuvânt călător, „negru” sau „întunecat”.

Marea Neagră separă, într-un fel, Europa de Asia și, în opinia noastră, își menține încă foarte activ rolul de ruptură sau de falie strategică între cele două mari modele civilizaționale – cel european și cel asiatic –, la care mai pot fi adăugate și alte constatări despre rolul noncatalizator al acestei mări, despre funcția sa de „înghețare” a unor realități marginale lipsite de dinamism și de perspectivă.

Interesele celor două mari imperii din zonă – cel Țarist și cel Otoman –, la care pot fi adăugate și cele europene, nu au vizat Marea Neagră, în general, ci doar trecăto-

rile Bosfor și Dardanele, dar nici pe acelea în mod special. Bătălia pentru trecători s-a dat între Rusia și Turcia, dar, astăzi, acest lucru este mai puțin important. Deși trecătorile sunt gestionate de Turcia, în 1962, rușii nu au avut nicio dificultate să treacă prin ele cargourile cu rachete strategice care urmau să fie instalate în Cuba.

Noi nu urmărim însă aici valoarea strategică a acestei mări (pe care unii o pun la îndoială), ci posibila ei funcție sinergică în planul culturii, al intereselor și al relațiilor dintre comunitățile litorale. Deși, pentru toate cele șase țări litorale, Marea Neagră reprezintă o poartă maritimă spre lume – cu o importanță colosală în planul comerțului și transportului maritim –, populațiile de aici nu sunt centrate încă semnificativ pe această dimensiune. Nici chiar guvernele nu-i acordă importanța cuvenită. Această, considerăm noi, întrucât lucrurile încă nu s-au așezat, iar rezonanțele și remanențele istoriei nu sunt încă nici efecte încheiate sau metamorfozate, nici consonanțe, nici așteptări prioritare. Și în zilele noastre, Marea Neagră, spre deosebire de Marea Caspică și de Mediterana, continuă să rămână, cel puțin pentru o vreme, o mare marginală.

Platformele pe care aceste interese – extrem de diferite – ale țărilor din zonă pot fi corelate și conexe sunt, de regulă, economice și îndeosebi energetice. Dar și acestea sunt vagi, lipsite de orizont și umbrite de efectele unei istorii mărunte, marginale, pe care mai toate popoarele de aici o percep ca un blestem. [9] Modelul pe care țările din jurul Mării Negre doresc să-l urmeze și la care doresc să se alinieze este cel al Uniunii Europene. România și Bulgaria sunt deja membre ale UE, Turcia urmează un program de preaderare, Georgia așteaptă undă verde (dar această undă depinde și de rezultatele summit-urilor UE-Rusia), Ucraina, care deține 29% din litoralul Mării Negre și poate fi o uriașă poartă a UE spre Est, are încă probleme care țin atât

de rela iile cu Rusia, c t  i de statutul său în regiune  i multe altele.

Regiunea Mării Negre –  n varianta sa restr ns , ca  i în cea extinsă – se remodelează din două perspective care, deocamdată, nu se asamblează şi nu sunt pe deplin coerente: *cea strategică europeană  i cea locală*, regională. Cea strategică europeană se modelează pe interesele UE, îndeosebi, pe cele energetice, pe viitorul concept strategic al Alian ei, care, fără îndoială, va avea în vedere  i această zonă, pe parteneriatul Rusia-UE, pe emergen a politicilor  i strategiilor turce ti  i pe implicarea strategică a Statelor Unite (amplasarea unor vectori ai scutului antirachetă în România, de exemplu).

Această perspectivă generează un orizont favorabil de a teptare pentru  rile din zonă  i un set de repere clare spre care se vor reorienta interesele strategice ale acestora. Ea se constituie într-un cadru-suport pentru politicile  i strategiile  rilor din zonă, dar  i într-o garan ie a unor finalităţi benefice  i previzibile, chiar dacă evolu iile nu vor fi nici lineare, nici lipsite de dificultăţi. Dar, dacă Uniunea Europeană, Rusia, Turcia  i Statele Unite doresc (sub presiunile unor cerin e, îndeosebi de securitate energetică  i de stabilitate strategică) ca zona să fie importantă, atunci multe lucruri se vor schimba aici, cu sau fără voia popula iilor  i a  rilor din zonă.

Benefic va fi, probabil, faptul că locuitorii acestei zone nu vor mai privi regiunea ca pe un blestem al istoriei, ca pe o marginalizare, ci vor  n elege că zona poate deveni foarte importantă at t pentru Europa  i pentru Asia, pentru NATO, pentru Rusia  i pentru Statele Unite, c t  i pentru fiecare țară din regiune. Dacă marile puteri  i marile organiza ii de securitate doresc să transforme zona în una de securitate strategică, atunci acest lucru nu poate fi dec t benefic pentru toată lumea, iar metamorfoza ei din zonă de falie în zonă de confluen  , în prezen a unor interese majore, va deveni,

astfel, nu numai posibilă, ci  i necesară.

Această perspectivă strategică exterioară nu este însă  i suficientă. Este absolut necesar ca o astfel de construc ie, o astfel de transformare să demareze  i din interiorul zonei. Or, de veacuri, între perspectiva interioară  i cea exterioară a construc iei geopolitice în zona Mării Negre, nu există suficiente conexiuni. Sau, în orice caz, conexiunile sunt rare. Fiecare are alt drum  i alt mod de manifestare. Perspectiva locală este strict dependentă de cea strategică exterioară  i nu răspunde unor comandamente interioare, întrucât se pare că astfel de comandamente nu sunt suficient de clare  i de ordonate. Resursa locală, interioară, a sinergiei regiunii are, de fapt, două suporturi esen iale: *suportul valorilor*, al culturii, care se dore te a constitui structura de rezisten   a sinergiei arealului; *suportul intereselor*, care ar trebui să fie motorul dezvoltării, al ini iativelor, al ac iunii. Or, cel puțin, p n  în prezent, niciunul dintre aceste suporturi nu atinge parametri necesari de conexiune pentru ca zona să devină cu adevărat generatoare de securitate  i prosperitate. Aceasta nu este însă o afirma ie categorică, ci doar o constatare. Timpul, voin a  i con tiin a oamenilor care locuiesc aceste meleaguri vor solu iona, suntem convin i,  i această dilemă.

Regiunea este bogată în petrol, Marea Neagră va constitui, în acela i timp,  i o zonă de tranzit, Turcia  i Bulgaria se consideră deja  ari de tranzit petrolier etc., dar noua bătălie pentru Marea Neagră încă n-a început. Noi am dori ca o astfel de bătălie să nu genereze o conflictualitate exogenă majoră, nici să st rneasc  suporturi endogene uitate, ci să fie o bătălie împotriva prejudec  ilor  i realit  ilor distorsionate, pentru conexiune  i dezvoltare durabilă.

Interven ia destul de promptă a Uniunii Europene, prin politica de vecinătate  i prin cea de parteneriat, dar  i prin sinergia Mării Negre, centrarea efortului apărării antirachetă pe sud-estul Europei, parte-

neriatele strategice ale Statelor Unite cu Rusia și cu România, relația specială cu Turcia, prezența din ce în ce mai consistentă a NATO în zonă pot stimula această sinergie sau, dimpotrivă, pot menține zona doar în postura de falie nonconflictuală, delimitativă. Oricum, politicile Uniunii Europene și noul concept strategic NATO, pe care îl așteptăm cu nerăbdare, ca și politicile Rusiei și Ucrainei privind zona, pot încuraja sau descuraja o resurrecție a interesului general vital și a intereselor semnificative ale tuturor țărilor din regiune (țările caucaziene, Republica Moldova, țările balcanice, dar și ale României și Bulgariei, care sunt direct implicate în politicile europene și euro-atlantice), pentru participarea efectivă la această sinergie.

De aici, nevoia de identificare a unor valori comune, care s-au sedimentat aici de-a lungul istoriei, începând chiar cu cataclismul de la 7600, care este prezent în mituri, în textele folclorice, în istoria și obiceiurile fiecăreia dintre țările de aici.

Elementele care țin de cultura fiecărei țări – mai ales de cultura politică și istorică

– se bazează, în general, pe eroismul local, pe lupta împotriva invadatorilor, a dezlănțuirilor naturii, pe sacrificiu, dar și pe mândrie, pe spiritul de învingător, de luptător, de biruitoare (la unii, de biruință prin sacrificiul suprem, la alții, de biruință prin putere și superioritate) etc. Cultura țărilor din zonă este prea puțin o cultură de confluență și prea mult o cultură de cetate, de fortăreață, de supraviețuire sau, la marile puteri din zonă, de aroganță imperială. Or, în aceste condiții, ce ar putea să aibă comun țările din zonă? Și totuși, există foarte multe elemente comune, care pot constitui suporturi viabile și vitale pentru o cultură a regiunii. Urmează ca, prin efortul cercetătorilor, al oamenilor de știință și de cultură, al guvernelor și al organizațiilor internaționale și locale, să fie identificate și valorificate aceste consonanțe ce se pot constitui în temeiuri pentru ieșirea fiecărei țări din cetatea mileniilor și arondarea ei, cu tot patrimoniul pe care-l deține, la marea spirit european, la marea cultură europeană și, de ce nu, la marea cultură eurasiatică și universală.

BIBLIOGRAFIE

[1] Gheorghe I. Brătianu, *Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană*, Editura Polirom, Iași, 1999.

[2] Ioan Sorin Apan, *Taina Mării Negre*, Editura Arania, 2004.

[3] Samuel P. Huntington, 1997, *The Clash of Civilizations the Remaking of World Order*. Simon & Schuster.

[4] <http://iss.ucdc.ro/studii-pdf/Geopolitica%20Marii%20Negre.pdf>, accesat la 30.07.2014.

[5] <http://issdc.wordpress.com/>, accesat la 31.07.2014.

[6] <http://www.mfa.gov.tr/the-new-geopolitical-order-in-the-bsec-region-tr.mfa>, accesat la 31.07.2014.

NOTĂ. În momentul de față, cei 4047 km ai litoralului Mării Negre sunt distribuiți astfel: Turcia – 1295 (32%); Ucraina – 1174 (29%); Rusia – 566 (14%); Georgia – 486 (12%); Bulgaria – 284 (7%) și România – 242 (6%).

Prezentat: 4 august 2014.

E-mail: dumitru007@yahoo.com